

STATISTICA ECONOMIEI SOCIALE ÎN ROMÂNIA

Propuneri de politică publică

Prezentate în cadrul Conferinței Naționale a Economiei Sociale

București, 5 iunie 2014

CONTEXT

Pentru a putea identifica mai bine contribuția economiei sociale la economia națională, Comisia Europeană promovează un sistem statistic care presupune crearea unor conturi naționale satelit pentru economia socială. În perioada 2013-2014, Comisia Europeană - Direcția Generală Întreprinderi și Industrie, prin apelul de proiecte „*Impactul economic al întreprinderilor sociale*” (Economic impact of social enterprises), a finanțat proiecte pilot de realizare a acestor conturi satelit în cinci state membre și candidate. România este una din cele cinci țări în care s-a testat această metodologie care a presupus definirea entităților care pot fi considerate parte a economiei sociale, crearea unui Registru Statistic al economiei sociale din România și aplicarea metodologiei europene pentru a calcula valorile conturilor satelit ale economiei sociale, parte din sistemul conturilor naționale.

Prezentul document rezumă concluziile proiectului MSERV (Making Social Economy Visible in Romania) „*Pentru ca economia socială din România să devină vizibilă!*”, derulat de **Institutul de Economie Socială** din cadrul Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile, în parteneriat cu **Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice** și **Centrul Național de Pregătire în Statistică**. Am formulat o serie de recomandări necesare pentru a produce în continuare statistici riguroase privind sectorul economiei sociale în România.

Datele utilizate au fost selectate și prelucrate utilizând metodologia *Sistemului european de conturi naționale și regionale* (SEC 95), definit în Regulamentul (CE) NR. 2223/96 al Consiliului din 25 iunie 1996 privind Sistemul European de conturi naționale și regionale din Comunitate (JO L 310, 30.11.1996, p. 1) și cea prevăzută în *Manualul de conturi satelit pentru economia socială* (Manual for Drawing Up the Satellite Accounts of Companies in The Social Economy: Co-Operatives and Mutual Societies) elaborat pentru Comisia Europeană de CIRIEC (Centre Internationale de Recherches et de l'Information sur l'Économie Sociale et Coopérative) în 2006.

Conform CIRIEC, economia socială include organizațiile private organizate formal, cu autonomie decizională și libertate de asociere, *create pentru a întâmpina nevoile membrilor prin intermediul pieței prin producerea de bunuri și furnizarea de servicii, asigurări și finanțare, în care procesul decizional și orice distribuire a profiturilor sau a excedentelor între membri nu sunt direct legate de aportul de capital sau de cotizațiile plătite de membri, fiecare dintre aceștia dispunând de un vot, sau se desfășoară, în orice situație, prin intermediul unor procese decizionale democratice și participative. De asemenea economia socială include și acele organizații care prestează servicii necomerciale pentru gospodării și ale căror excedente, dacă există, nu pot fi însușite de agenții economici care le creează, controlează sau finanțează.*

1. Unitățile instituționale incluse în calculul conturilor economiei sociale în România

Conform SEC 95, entități (unități instituționale) parte a economiei sociale se regăsesc în trei *sectoare instituționale*:

- **societăți nefinanciare (S11);**
- **societăți financiare (S12);**
- **instituții nonprofit care servesc gospodăriile (S15).**

Aceste sectoare se exclud unul pe celălalt, ceea ce înseamnă că o unitate nu poate aparține decât unuia dintre sectoare. Utilizând metodologia ESA 95 și cea prevăzută în Manualul CIRIEC au rezultat următoarele tipuri de unități instituționale care aparțin economiei sociale, definite pe fiecare sector instituțional.

SOCIETĂȚILE NEFINANCIARE (S.11) grupează unități instituționale ale căror operațiuni distributive și financiare sunt distincte de cele ale proprietarilor lor și care sunt producători de piață, a căror activitate principală constă în producția de bunuri și servicii nefinanciare. În *sectorul nefinanciar* al economiei sociale regăsim:

- societățile cooperatiste;
- instituțiile fără scop lucrativ producători piață: asociațiile și fundațiile cu activitate economică sunt producători de piață dacă mai mult de 50 % din costurile lor de producție sunt acoperite din vânzări;
- societățile comerciale deținute/controlate de asociații, fundații, societăți cooperatiste;
- instituțiile fără scop lucrativ care deservește societățile nefinanciare.

SOCIETĂȚILE FINANCIARE (S.12) includ toate societățile și cvasi societățile a căror funcție principală constă în furnizarea de servicii de intermediere financiară și/sau în exercitarea de activități financiare auxiliare (auxiliari financiari). Intermedierea financiară este activitatea prin care o unitate instituțională achiziționează active financiare și, simultan, contractează angajamente pentru sine prin intermediul operațiunilor financiare de piață. În *sectorul financiar* al economiei sociale regăsim:

- Cooperativele de credit;
- Casele de ajutor reciproc pentru unități militare;
- Casele de ajutor reciproc ale pensionarilor;
- Casele de ajutor reciproc ale salariaților;
- Uniunea Națională a Caselor de Ajutor Reciproc – bilanț consolidat al caselor de ajutor reciproc ale salariaților afiliate;
- Instituțiile fără scop lucrativ recunoscute ca persoane juridice, a căror funcție principală constă în furnizarea de servicii de intermediere financiară și/sau în exercitarea de activități financiare auxiliare sau care sunt în serviciul societăților financiare;

INSTITUȚII FĂRĂ SCOP LUCRATIV (S.15) O instituție fără scop lucrativ (INP) este definită drept o persoană juridică creată în scopul producerii de bunuri și servicii și al cărei statut nu îi permite să fie o sursă de venit, de profit sau de orice alt câștig financiar pentru unitatea care a creat-o, o controlează sau o finanțează. Entitățile avute în vedere pentru acest sector sunt asociațiile și fundațiile producători non-piață - unități instituționale pentru care mai puțin de 50 % din costurile de producție sunt acoperite din vânzări.

2. Surse de date

Sursele de date folosite au fost situațiile financiare anuale ale entităților persoane juridice fără scop patrimonial pentru anii 2011 și 2012. Unitățile instituționale menționate mai sus utilizează formulare de bilanț diferite – uneori chiar același tip de unități utilizează formulare diferite.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

În cadrul proiectului MSERV, pentru prima dată în România s-au calculat indicatorii pentru economia socială. Pe parcursul derularii proiectului experții au întâmpinat câteva dificultăți în procesul de colectare și prelucrare a datelor.

1. Identificarea entităților care constituie sectorul economiei sociale - Registrul Statistic al Economiei Sociale

Unitățile instituționale parte a economiei sociale nu se regăsesc într-un singur sector instituțional. Mai mult, nici un sector instituțional nu este format exclusiv din unități instituționale aparținând economiei sociale.

Astfel, o mare parte a unităților instituționale parte a economiei sociale sunt **asociațiile și fundațiile**. Cea mai mare parte a acestora sunt incluse în sectorul instituțional mai larg al **Instituțiilor fără scop lucrativ** în serviciul gospodăriilor populației. Acesta însă include și alte entități decât asociațiile și fundațiile, care nu fac parte din economia socială, și anume organizațiile religioase (de cult), sindicatele și partidele politice, producători non-piață. Alte organizații ale economiei sociale, și anume Casele de Ajutor Reciproc (CAR) și Cooperativele de credit sunt incluse în sectorul instituțional al **societăților financiare**. Celelalte cooperative sunt incluse în sectorul societăților nefinanciare.

De aceea, pentru scopul acestui proiect, a fost necesar ca mai întâi să fie elaborat un **Registru Statistic al Economiei Sociale** în care au fost selectate entitățile care aparțin acestui sector. Registrul statistic a fost elaborat de CNPS pe baza datelor furnizate de Institutul Național de Statistică, Uniunea Națională a Caselor de Ajutor Reciproc ale Salariaților și Registrul Comerțului. Registrul a fost predat Ministerului Muncii, Protecției Sociale, Familiei și Persoanelor Vârstnice, urmând ca aceștia să se asigure de actualizarea sa.

Recomandare 1

Pentru calcularea regulată a conturilor economiei sociale este necesară adoptarea unor măsuri administrative la nivelul autorităților competente și anume Ministerul Finanțelor, Ministerul Justiției - Oficiul Registrul Comerțului, Institutul Național de Statistică, Banca Națională care să permită actualizarea anuală a Registrului Statistic al Economiei Sociale cu date din situațiile financiare ale acestor entități, odată cu încheierea înregistrării situațiilor financiar-contabile anuale la autoritățile fiscale.

2. Entități pentru care nu există informații statistice

Există entități, cum ar fi **asociațiile de proprietari**, pentru care colectarea informațiilor a fost dificilă deoarece acestea nu au obligația depunerii bilanțului la autoritățile naționale fiscale.

Conform **Ordinului nr. 1969/2007** privind aprobarea reglementărilor contabile pentru persoanele juridice fără scop patrimonial publicat în *Monitorul Oficial, Partea I nr. 846 din 10/12/2007*, *asociațiile de proprietari fără activități economice* pot conduce contabilitatea în partidă simplă. Asociațiile de proprietari care optează pentru conducerea contabilității în partidă simplă trebuie să depună la compartimentele specializate în sprijinirea și îndrumarea asociațiilor de proprietari **din cadrul consiliilor locale** situația soldurilor elementelor de activ și pasiv, până la data de 1 martie pentru situația existentă la 31 decembrie și până la data de 1 septembrie pentru situația existentă la 30 iunie.

Asociațiile de proprietari care optează pentru conducerea contabilității în partidă dublă trebuie să depună bilanț contabil, conform prevederilor legale, în termen de 120 de zile de la încheierea exercițiului financiar. Numai un număr foarte mic de asociații de proprietari au optat pentru conducerea contabilității în partidă dublă și depunerea bilanțului contabil la autoritățile competente.

Recomandare 2

Se recomandă modificarea **Ordinului nr. 1969/2007** privind aprobarea reglementărilor contabile pentru persoanele juridice fără scop patrimonial publicat în *Monitorul Oficial, Partea I nr. 846 din 10/12/2007* în sensul că toate *asociațiile de proprietari* să depună bilanț ca și celelalte entități la autoritățile naționale fiscale pentru a fi luate în calcul atât la conturile naționale cât și la conturile economiei sociale, deoarece considerăm că acest segment creează o plus valoare și totodată locuri de muncă.

3. Grupurile de afaceri de economie socială

Elaborarea conturilor economiei sociale presupune identificarea **grupurilor de afaceri de economie socială** - întreprinderi sau coaliții de întreprinderi care sunt conduse și controlate și de ale cărei activități beneficiază una sau mai multe organizații de economie socială, indiferent de forma legală pe care o adoptă grupul¹. În România am considerat că grupurile de afaceri de economie socială se regăsesc sub forma *societăților comerciale deținute de organizațiile de economie socială*. Identificarea acestora presupune cunoașterea datelor privind acționariatul. Aceste date au fost disponibile prin colaborarea directă a Registrului Comerțului, altfel neexistând posibilitatea identificării acestora.

Recomandare 3

Se recomandă crearea unei secțiuni distincte a Registrului Comerțului care să grupeze unitățile instituționale care sunt parte a economiei sociale: cooperative și societăți comerciale cu acționariat majoritar constituit din asociații, fundații, societăți cooperative.

4. Calculul conturilor financiare

Calculul conturilor financiare presupune existența unor informații de detaliu legate de societățile financiare care sunt parte a economiei sociale și anume casele de ajutor reciproc și cooperativele de credit. Aceste informații nu sunt disponibile pentru toate cooperativele de credit – unele dintre acestea depun bilanț în formatul specific instituțiilor de creditare, în timp ce altele, sunt active conform bilanțurilor înregistrate la Ministerul Finanțelor dar nu mai sunt înregistrate în registrul BNR și depun

¹ Centre Internationale de Recherches et de l'Information sur l'Économie Sociale et Coopérative (CIRIEC), December 2006, José Barea, José Luis Monzón, „Manual of drawing up the satellite accounts of companies in the social economy: co-operatives and mutual societies”, p. 49

situații financiare în formatul destinat societăților comerciale. Similar, pentru casele de ajutor reciproc multe informații nu sunt disponibile. Casele de ajutor reciproc din România completează bilanț de tip ONG, ele nu sunt supuse supravegherii de către Banca Națională ci doar unei proceduri de raportare care are în vedere numai casele de ajutor reciproc ale salariaților, nu și pe cele ale pensionarilor. Mai mult, pentru casele de ajutor reciproc ale salariaților raportarea activității lor financiare este parțială, și anume privește numai casele de ajutor reciproc afiliate, care raportează prin intermediul uniunilor sau federațiilor acestora, respectiv Uniunea Națională a Caselor de Ajutor Reciproc ale Salariaților UNCARSR și Federația Caselor de Ajutor Reciproc FedCar.

Calculul conturilor naționale financiare este realizat numai de Banca Națională a României.

Recomandare 4

Se recomandă extinderea procedurii de raportare către Banca Națională a României atât a caselor de ajutor reciproc ale salariaților neafiliate cât și la casele de ajutor reciproc ale pensionarilor sau instituirea unor alte tipuri de sisteme - federații, uniuni care să centralizeze informații privind activitatea financiară a acestor societăți financiare. De asemenea, este necesară calificarea statutului cooperativelor de credit care nu se regăsesc în Registrul BNR și nu raportează privind activitatea lor financiară. Se recomandă inițierea unui nou proiect care să permită și calculul conturilor naționale financiare ale economiei sociale cu participarea Băncii Naționale a României.

5. Erori în bilanțurile contabile înregistrate la ANAF

S-au constatat numeroase erori în bilanțurile contabile înregistrate la ANAF - de ex. valori foarte mari ale numărului de salariați la organizații cu număr mare de membri, completarea altor formulare decât cele indicate pentru respectiva formă de organizare juridică. Nu par să existe nici un fel de chei de control pentru a elimina valorile aberante, de exemplu în cazul numărului de salariați care ar putea fi automat corelat cu cheltuielile salariale.

Recomandare 5

Ar fi necesar ca bilanțurile contabile să aibă un sistem propriu de validare a înregistrărilor înainte de înregistrarea acestora la autoritățile fiscale - chei de control a formularului de bilanț utilizat după forma juridică, a indicatorilor înregistrați și a valorilor acestora.

Propunerile și recomandările sintetizate în prezentul document se bazează în principal pe următoarele rapoarte, studii și documente de lucru elaborate în cadrul proiectului MSERV (Making Social Economy Visible in Romania) „*Pentru ca economia socială din România să devină vizibilă!*”:

- *Raport preliminar privind unitățile instituționale parte a economiei sociale și cadrul juridic și financiar contabil al acestora*, Ancuța Vameșu, Institutul de Economie Socială - Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile, noiembrie 2013
- *Conturile satelit privind economia socială în România pentru anii 2011-2012*, Coord. Adriana Ciuchea, Liliana Pintilia, Mihaela Nuță, Mariana Brebuleț, Centrul Național de Pregătire Statistică, 2014
- *Atlasul Economiei Sociale 2014*, Cristina Barna, Institutul de Economie Socială - Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile, iunie 2014